

Karl Bühler a TCLP znovuobjevení

Karl Bühler, une théorie du langage redécouverte / Karl Bühler, eine Sprachtheorie wiederentdeckt / Karl Bühler, a theory of language re-discovered.

Préparé par Tomáš Hoskovec, avec le concours de Savina Raynaud, Federico Albano Leoni et Jürgen Trabant. OPS: Kanina - PLK: Praha 2018 (Travaux du Cercle linguistique de Prague, nouvelle série, 7). 439 s. ISBN 978-80-87269-52-7.

O Karlu Bühlerovi, konkrétně o novém vydání anglického překladu jeho chef-d'œuvre, jsem před časem psal v tomto časopise (*Linguistica Brunensia* 60, 2012, s. 285–286), načrtnuv také několik námětů k dalšímu Bühlerovskému bádání. Nyní máme před sebou celý svazek o Karlu Bühlerovi, sestávající – jak se dovídáme v předmluvě, která svazek rovněž zasazuje do širšího kontextu dnešního pražskostrukturalistického úsilí (s. 7–8) – z větší části z příspěvků přednesených v červnu 2014 v Praze na sympoziu k 80. výročí vyjití Bühlerovy *Sprachtheorie*, z menší části pak pocházejících z pera oslovených Bühlerovských specialistů. Svazek je rozdělen do pěti tematických celků. V prvním, nazvaném *Points d'actualité*, se ukazují některé Bühlerovské inspirace pro aktuální lingvistickou práci: píše se o Bühlerovi jako představiteli „nekategoriální lingvistiky“ (Federico Albano Leoni: *De Philipp Wegener à Karl Bühler et après: plaidoyer pour une linguistique non catégorielle*, s. 11–29), o pojetí subjektu, napjatém mezi konkrétnem a abstraktnem (Marina De Palo: *L'énigme de la subjectivité entre deux prophètes: la philosophie et la psychologie*, s. 31–53), a o problému polysémie ve světle Bühlerových prací (Klaas Willems: *Bühler, Reichling, Coseriu und die Vieldeutigkeit von Sprachzeichen*, s. 55–82). Druhý oddíl s názvem *Interprétation de la théorie de Bühler* zahrnuje texty Bühlera tak či onak vykládající: interpretují se pojmy konotace a symbolické pole, užívané také Bühlerem (Clemens Knobloch: *Connotatio und Symbolfeld in Karl Bühlers Sprachtheorie*, s. 85–116), vykládá se Bühlerovo chápání pojmu metafory (Perrine Marthelot: *Métaphore et sphères de signification chez Bühler*, s. 117–136), dokonce dvakrát se píše o deixi u Bühlera (Martin Pokorný: *Bühler über Deixis: Exposition und Kritik*, s. 137–149; Sandrine Persyn-Vialard: *La deixis Bühlerienne: résumé et réception*, s. 151–159) a nakonec se osvětluje účel čtvrté části Bühlerovy *Sprachtheorie* (Frank Vonk: *Karl Bühler's "Construction of Human Speech": A survey of Part IV of Bühler's Sprachtheorie*, s. 161–189). Další oddíl nese název *Histoire de l'œuvre*: píše se v něm o pohnutých osudech Bühlerovy pozůstalosti (Achim Eschbach: *Über die Zerstreung, Zusammenführung und Auswertung des Bühler-Nachlasses*, s. 193–207), o překladech Bühlerovy *Sprachtheorie* (Savina Raynaud: *Bühlers Sprachtheorie in Übersetzungen: einige Zeugnisse*, s. 209–219), o italském překladu jednoho z klíčových termínů Bühlerovy teorie (Maria Paola Tenchini: *Anmerkungen zur Übersetzung von Umfeld ins Italienische mit campitura*, s. 221–230), o tom, co bylo v Bühlerově práci před *Sprachtheorie* a co po ní (Janette Friedrich: *Die Nachgeschichte der Sprachtheorie. Einige Hypothesen*, s. 231–252). Texty pátého oddílu, nazvaného *Contexte historique*, Bühlerovo dílo rozmanitě usouvztažňují historicky: čteme zde o (nekonané) Bühlerově recepci Humboldta (Jürgen Trabant: *Auf Humboldts Spuren in Karl Bühlers Sprachtheorie*, s. 255–266), o poměru Bühlera k behaviorismu (Didier

Samain: *Bühler, la Gestalt et le béhaviorisme*, s. 267–295), o vztahu mezi Bühlerovým a jinými dobovými chápáními pojmu výrazu (Fiorenza Toccafondi: *Karl Bühler and the notion of expression*, s. 297–307) a o recepci Bühlera u strukturalistů kodaňských (Lorenzo Cigana: *La « réception manquée » de Bühler par le Cercle linguistique de Copenhague*, s. 309–333) a pražských (Tomáš Hoskovec: *Karl Bühler et le programme sémiologique du Cercle linguistique de Prague*, s. 335–384). Konečně v posledním oddíle, nazvaném *Parallélismes historiques*, se píše o Bühlerově příspěvku k experimentální psychologii (Serena Cattaruzza: *Karl Bühler im historischen Kontext der Experimentalpsychologie*, s. 387–395), Bühler se srovnává s jiným psychologem uvažujícím rovněž o jazyku (Enrica Galazzi: *Karl Bühler (1879–1963) et Agostino Gemelli (1878–1959): deux médecins-psychologues cherchant à saisir le langage humain*, s. 397–411) a dobovými paralelami se osvětluje Bühlerova potřeba axiomatizace (Savina Raynaud: *From the 1929 Prague Theses to the axioms of Bühler's Sprachtheorie*, s. 413–433).

Všechny příspěvky referovaného svazku jsou více či méně pěkné a pěkně osvětlují Bühlerovo dílo, ale celkem přece jen, byť očekávatelně, není svazek příliš koherentní, takže na větší Bühlerovskou syntézu bude třeba si ještě počkat. Příkladem můžeme zmínit některé věci, které se mně zvlášť líbily, jako srovnání s Coseriem (s. 55–82), který je inspirativní, ale málo studovaný, srovnání s Hjelsmlevem (s. 320–331), k němuž jsem ve zprávě zmíněné výše sám vyzýval, nebo (exkurzová) pasáž poukazující na jistou simplicitu Jakobsonových textů (s. 359–362), s níž vřele souhlasím, dodáváje nicméně, že Jakobsonova síla patrně spočívá v nápadech, co řešit, ne v návrzích, jak řešit. Příkladem můžeme také zmínit některé věci, které se mně naopak líbily méně, jako konstrukce rigidně autonomistického strukturalismu, jíž si autor usnadnil svůj plédoajér pro lingvistiku protikladnou, aniž by ukázal, kde takový strukturalismus vidět (s. 11–29), nebo sice zajímavé čtení o pojmu konotace, které ale do sborníku o Bühlerovi víceméně zabloudilo (s. 85–116). Co ale chci zmínit nebo vyzdvihnout především, je vlastně něco jiného, totiž to, že Bühlerovský svazek je zároveň svazkem *Travaux du Cercle linguistique de Prague*. Jak je těm, kdo vědí, známo, mělo vydávání pražských *Travaux* tři dějství: normální v letech 1929–1939, kdy Pražský lingvistický kroužek (PLK) fungoval regulérně a vyšlo osm svazků *Travaux du Cercle linguistique de Prague*, (dobově-politicky) maskované v letech 1964–1971, kdy PLK nefungoval, ale ani nebyl rozpuštěn a vyšly čtyři svazky *Travaux linguistiques de Prague*, a syntéza obojího v letech 1995–2002, tedy dějství normální, protože PLK fungoval, i (dobově-obchodně) maskované, protože vyšly čtyři svazky s hlavním názvem anglickým *Prague Linguistic Circle Papers* a jen vedlejším francouzským *Travaux du Cercle linguistique de Prague, nouvelle série*. Pak následoval zdánlivě nemotivovaný hiát, jen s náznakem vzkříšení, když jako šestý svazek *TCLP, n. s.* v roce 2012 vyšel Jiřího Veltruského *An Approach to the Semiotics of Theatre*. A teď tedy jako by přicházelo skutečné vzkříšení a návrat: vyšel sedmý svazek a mezitím i svazek osmý, obsahující příspěvky na téma minulosti a budoucnosti strukturalismu, a v přípravě je svazek devátý, pojednávající o fonologii hebrejštiny. Bude ovšem potřeba hodně optimismu, protože se zdá, že strukturní podmínky pro tu podobu vědecké práce, jakou představoval starý PLK – kolektivní, ale ne kolektivistickou –, nejsou dnes valné. Ale nechme se překvapit. Nebo raději: zkusme sami přiložit ruku k dílu.

Bohumil Vykypěl

Czech Language Institute of the CAS, v. v. i.

Veveří 97, 602 00 Brno

Czech Republic

vykypel@ujc.cas.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.